

СЕКЦІЯ: ПОЛІТОЛОГІЯ	
<i>Анастасія Коптяєва</i> ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЄВРОПУ	118
<i>Ярослав Лисенко</i> УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ – СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ОСВІТИ	124
<i>Яна Чаус</i> УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ, ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТИ	129
<i>Катерина Яценко</i> ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В МУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇНАХ	137
СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ	
<i>Ніна Атаманчук</i> ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ	142
<i>Тетяна Тарасова</i> МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ	144
СЕКЦІЯ: СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	
<i>Наталія Доценко</i> ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ НАБУТТЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІМИ АГРОІНЖЕНЕРАМИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	150
<i>Рустамжон Мадраимов, Наргиза Камалова</i> ТЕХНОЛОГИЯ ВЫРАЩИВАНИЕ САКСАУЛА В ПИТОМНИКАХ	153
<i>Лалагул Мнажова, Амангелди Мамбетназаров, Айсулыу Алеуова, Ажсинияз Берданов</i> ШЎРЛАНГАН ЕРЛАР ШАРОЙТИДА ЯНГИ ГАЗОН ЎТ ТУРЛАРИНИ ТАНЛАШ ВА ЎСТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ	155
<i>Генжсеназар Сабилов, Лалагул Мнажова</i> СТЕВИЯ ВА УНИНГ ДОРІВОР ХУСУСИЯТЛАРИ	156
<i>Орақбай Утамбетов, Бисенбай Бекбанов</i> ЗНАЧЕНИЕ СОИ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ	158
<i>Орақбай Утамбетов, Бисенбай Бекбанов</i> ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА СОЯ ЭКИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	161
СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ	
<i>Иван Яцевич</i> ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ ЭЛЕКТРОННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ТЕХНИКИ БРОСКА ОДНОЙ РУКОЙ СВЕРХУ В ДВИЖЕНИИ	164

УДК 371.132:37.013

Тетяна Тарасова
(Суми, Україна)

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ

Статтю присвячено проблемі психологічної культури школярів. Розкривається сутність психологічної культури особистості і аналізуються складові її компоненти. Виділяються два рівня психологічної культури особистості: життєвий і науковий, який може бути загальним і професійним. Основним фактором формування психологічної культури особистості є психологічна просвіта. Розглядаються деякі форми і методи психологічної просвіти школярів.

Ключові слова: особистість, психологічна культура, рівні психологічної культури, складові психологічної культури, психологічна просвіта, форми психологічної просвіти, школярі.

The article is devoted to the problem of psychological culture of schoolchildren. The essence of the psychological culture of the personality is revealed, and its components are analyzed. There are two levels of psychological personality culture: everyday and scientific, which can be general and professional. The main factor in the formation of the psychological culture of the individual is psychological enlightenment. Some forms and methods of psychological enlightenment of schoolchildren are considered.

Key words: personality, psychological culture, levels of psychological culture, components of psychological culture, psychological enlightenment, forms of psychological enlightenment, schoolchildren.

Останнім часом у сучасній психологічній і педагогічній літературі активно аналізуються різноманітні проблеми психологічної культури особистості [1; 2; 4]. У самому загальному плані можна стверджувати, що психологічна культура особистості є одним з результатів загального процесу соціалізації дитини, активного присвоєння (засвоєння) і відтворення нею соціально-історичного досвіду (О.М. Леонтьев). Соціально-історичний досвід розглядається як специфічний, суто людський досвід, зафіксований в мові, та в мовній формі передається від покоління до покоління. Виділяють дві складові такого досвіду: предмети і засоби їхнього використання, а також норми і правила спілкування між людьми. Можна із упевненістю стверджувати, що саме засвоєння норм спілкування з іншими людьми становить основний шлях формування психологічної культури людини.

Як відомо, соціалізація є результатом дії найрізноманітніших факторів, серед яких можна умовно виділити 2 групи: стихійних і цілеспрямованих. Відповідно до цього, виділяються і два види психологічної культури: життєва та наукова. Життєва психологічна культура є результатом стихійного, некерованого нагромадження життєвого досвіду. Відомо, що є багато людей, які не мають не тільки спеціальної психологічної підготовки, але навіть вищої

просвіти, однак відрізняються щиросердечною рівновагою та гармонійністю, умінням будувати відносини з іншими людьми. Наукова психологічна культура передбачає володіння людиною достатніми психологічними знаннями та уміннями ефективно застосовувати їх для розв'язання різноманітних життєвих ситуацій із психологічним змістом. Однак, такі проблеми можуть виникати як поза професійною діяльністю, так і в рамках професійних обов'язків. Відповідно до цього, наукова психологічна культура у свою чергу може бути сформована у двох видах: загальна наукова психологічна культура і професійна наукова психологічна культура. Загальна наукова психологічна культура забезпечує швидке і оптимальне розв'язання людиною різноманітних ситуацій із психологічним змістом у сфері непрофесійної діяльності і спілкування: у родині, із друзями, сусідами, працівниками сфери обслуговування і т.д. Професійна наукова психологічна культура являє собою необхідний компонент професіограми фахівців, що працюють у сфері «людина – людина»: лікарі, учителі, юристи, працівники торгівлі і т.д.

Таким чином, психологічну культуру особистості слід визначати як її складну інтегративну властивість, що забезпечує своєчасне і оптимальне вирішення міжособистісних і особистих питань, психологічного змісту, що базується на ширій спрямованості на людину та глибокій переконаності в цінності людської особистості і значимості всіх її проявів [4; 5].

Виходячи з того, що найважливішим показником наявності психологічної культури є ствердження в діяльності цінності і значимості людської особистості, у структурі психологічної культури слід виділяти три компоненти: когнітивний, емотивний і конативний. Когнітивний компонент містить у собі володіння науковими психологічними знаннями, що відповідають сучасному стану психологічної науки, емотивний компонент являє собою глибокі й різноманітні вищі почуття, що виникають при сприйнятті й усвідомленні людської особистості, а конативний компонент передбачає активне ствердження в діяльності і спілкуванні цінності та гідності людської особистості. Як у більшості психологічних структур виділення цих компонентів досить умовно тому що психологічні феномени, що становлять сутність цих компонентів органічно взаємозалежні та взаємообумовлені [4; 5].

Ці елементи і визначають напрями психологічної просвіти особистості та являють собою формування:

- 1) системи дієвих психологічних знань;
- 2) глибоких і змістовних вищих почуттів;
- 3) поведінкових навичок у комбінації з відповідною мотивацією (звички).

Як багатопланове, складне психолого-педагогічне явище, психологічна просвіта розглядається в чотирьох взаємозалежних й взаємообумовлених аспектах: широкому соціальному, широкому та вузькому педагогічному і конкретно-професійному.

У широкому соціальному аспекті психологічна просвіта являє собою оволодіння особистістю психологічним компонентом соціально-історичного досвіду в результаті дії як стихійних, так і організованих факторів. У

широкому педагогічному аспекті психологічна просвіта це спеціально організоване формування психологічної культури особистості, як дітей, так і дорослих. У вузькому педагогічному аспекті психологічна просвіта виступає як спеціально-організована навчально-виховна робота з формування психологічної культури підростаючого покоління. У конкретно-професійному аспекті психологічна просвіта являє собою одне з напрямків діяльності практичних психологів, зокрема – працівників психологічної служби в системі просвіти. Таким чином, психологічна просвіта являє собою складну інтегративну систему широкого соціального та організованого психолого-педагогічного впливу на особистість, результатом якого стає формування її психологічної культури [1; 5].

Виходячи зі складності природи психологічної культури, і багатоплановості факторів її формування, слід виділити два аспекти психологічної просвіти, які органічно взаємозалежні, але різняться по цілям.

- психологічна просвіта в цілісній системі діяльності;
- цілеспрямована психологічна просвіта.

Психологічна просвіта в цілісній системі діяльності являє собою органічне включення різноманітних проблем із психологічним змістом у діяльність і спілкування всіх учасників виробничого, комунікативного або навчально-виховного процесу. Наприклад, проведення класним керівником виховної години на тему дружби і взаємодопомоги в класі несе чималий заряд соціально-психологічних відомостей. Особливе значення в плані психологічної просвіти має й особистий приклад керівника, педагога, батьків. Те, як вони здійснюють свої функції, багато в чому сприяє вдосконалюванню психологічної культури партнерів по діяльності і спілкуванню. Про таку своєрідну психолого-просвітницьку сторону будь-якої діяльності педагога необхідно постійно пам'ятати, але спеціальних організаційних форм вона не потребує.

Зовсім по-іншому відбувається цілеспрямована психологічна просвіта, яка вимагає спеціальної організації в різноманітних формах основної і додаткової позакласної навчально-виховної роботи [3; 6].

Розглянемо докладніше систему психологічної просвіти школярів. Відповідно до виділених вище двох аспектів психологічної просвіти, ця робота може здійснюватися в цілісній системі виховної роботи освітньої установи та у цілеспрямованій психологічній освіті [4]. На жаль, зараз у навчальних планах загальноосвітніх шкіл відсутній навчальний предмет "психологія", а необхідність його очевидна. В таблиці 1 представлено наше бачення цілісної системи цілеспрямованої психологічної просвіти школярів, до якої слід прагнути, але при цьому можна реалізовувати і окремими частинами.

Таблиця 1. Система психологічної просвіти школярів

Вік		Форми психологічної просвіти	
		Основна навчальна робота	Додаткова позакласна навчальна робота
Молодший шкільний вік (1 – 4 кл.)		Психологічна просвіта в цілісній системі виховної роботи	
Молодший підлітковий вік (5-6 кл.)		«психологізація» гуманітарних навчальних предметів	Бесіди, тематичні класні години
Старший підлітковий вік (7-8 кл.)		+ «психологізація» природничих навчальних предметів	+ Тематичні вечори, диспути
Старшокласники (9-12 кл.)	Масові класи	+ вивчення загальноосвітньої психологічної дисципліни	+ Психологічний гурток
	Профільні класи	+ вивчення спеціалізованих психологічних дисциплін	+ Факультатив, спецкурс

Психологічна просвіта в цілісній системі виховної роботи освітніх установ в основному орієнтована на дошкільників, що відвідують дитячий садок, та учнів молодших класів загальноосвітніх шкіл. Її мета полягає в створенні передумов для формування психологічної культури на основі окремих уявлень, емоційних і поведінкових реакцій. Так, наприклад, традиційні заходи, присвячені дню захисника Батьківщини або жіночому дню повинні робити свій внесок як у формування статевої ідентичності дітей, так і в розвиток їх умінь будувати відносини з дорослими і з іншими дітьми. Організаторами такої роботи, звичайно, виступають вихователі дитячих садків, учителі в початковій школі та батьки. Однак, усі вони, і особливо, батьки, на жаль, самі не демонструють високих показників психологічної культури і тому не готові до проведення дієвої психологічної просвіти. Звідси очевидно стає роль практичного психолога освітньої установи, яка полягає в наданні ефективної допомоги вихователям дитячих садків, учителям початкових класів і батькам у здійсненні психологічної просвіти дітей у цілісній системі виховного впливу.

На відміну від психологічної просвіти в цілісній системі виховної роботи, де практичний психолог виступає як консультант та радник, у цілеспрямованій психологічній освіті школярів саме працівники шкільної психологічної служби стають основними особами. Метою роботи у даному

напрямку є формування загальної наукової психологічної культури і створення передумов для розвитку професійної наукової психологічної культури. Цілеспрямована психологічна просвіта орієнтована на підлітків і старшокласників та організується у формах обов'язкової і додаткової навчально-виховної роботи. У наведеній таблиці представлені форми психологічної просвіти стосовно різних вікових груп і особливостей навчання. Знак + позначає тут, що певна форма психологічної просвіти додається до тих, які представлені на попередньому віковому рівні та стає при цьому провідною. Прокоментуємо коротко основні елементи даної системи.

- Під «психологізацією» обов'язкових гуманітарних та природничих навчальних предметів ми розуміємо максимальне використання можливостей міжпредметних зв'язків психологічної просвіти з навчальним змістом цих предметів.

- Бесіди та тематичні класні години повинні скласти природне продовження «психологізації» гуманітарних навчальних предметів. Це можуть бути, наприклад, заходи присвячені родині і її історії, жіночому дню, дню захисника Батьківщини, та інше. Основна особливість цих форм психологічної просвіти – їх моральна орієнтація та висока емоційна насиченість.

- Тематичні вечори та диспути на відміну від попередніх форм психологічної просвіти, потребують більшої активності учнів за рахунок проблемної побудови навчально-виховного процесу. Наприклад, це може бути вечір з темою «Як серцю виразити себе?» або диспут «Що є краса й чому її обожнюють люди?».

- Вивчення загальноосвітньої психологічної дисципліни потребує введення в інваріантну частину навчальних планів відповідних класів окремого навчального предмета «Психологія», побудованого на основі інтеграції основних понять із області загальної та соціальної психології.

- Психологічний гурток спрямований на доповнення та поглиблення психологічної просвіти, що здійснюється в рамках вивчення загальноосвітньої психологічної дисципліни. Для забезпечення високої ефективності занять психологічного кружка доцільно виділяти для гурткової роботи конкретну тему. Це можуть бути, наприклад, теми «Розвиток особистості людини», або «Психологія в сучасному світі».

- Вивчення спеціалізованих психологічних дисциплін доцільно організовувати в профільних класах, у яких вчаться школярі, що вже зробили свій первинний професійний вибір. Тому, тут повинні бути представлені конкретні напрямки сучасної психологічної науки, які безпосередньо пов'язані із профілізацією класу. Наприклад, це можуть бути «Психологія мистецтва» у класах художньо-естетичного профілю або «Психологія спорту» у класах зі спортивним профілем.

- Факультативи і спецкурси, як правило, пов'язані з основним навчальним предметом, поглиблюючи та розширюючи його. Наприклад, стосовно наведених вище спеціалізованих психологічних дисциплін це можуть бути факультатив «Психологія сприйняття кольору і форми» або спецкурс «Саморегуляція в умовах спортивних змагань».

Таким чином, прогрес людського суспільства пов'язаний з розвитком культури соціальної взаємодії людей, яка є зовнішнім проявом особливої внутрішньої якості взаємодіючих суб'єктів, яку називають психологічною культурою. Психологічна культура є «вершинним» утворенням особистості, яке забезпечує безпеку, гуманність і успішність різних форм взаємодії людей та в якому відбивається рівень зрілості і міра людяності особистості. Виходячи з цього можна стверджувати, що психологічна просвіта повинна займати значне місце в системі діяльності навчального закладу та передбачати комплекс різноманітних навчально-виховних заходів, спрямованих на формування високої психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу. Однак крім загально-просвітницької роботи, на сьогодні очевидно є необхідність введення в інваріантну частину навчального плану загальноосвітніх шкіл окремої навчальної дисципліни «Психологія».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Власова О.І. Методика викладання психології. Підручник / О.І. Власова – К.: Геопринт, 2011, – 340 с.
2. Панок В.Г. Основи практичної психології : Підручник / В.Г. Панок, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева та ін. – К.: Либідь, 2006. – 536 с.
3. Скворчевська О.В., Нуреева О.С. Класні години з психологом – Х.: вид група «Основа», 2008, – 240 с.
4. Тарасова Т.Б. Психологічна просвіта: навчальний посібник / Т.Б. Тарасова. – Суми: Університетська книга, 2013. – 462 с.
5. Тарасова Т.Б. Психологічна просвіта в умовах глобалізації / Т.Б. Тарасова // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 11. – с. 220 – 223
6. Туріщева Л.В. Тиждень психології в школі / Л.В. Туріщева. – Х.: Вид група «Основа», 2011. – 208 с.